

EDWARD RYMAR

Pyrzyce

PRALATURA KAPITUŁY KAMIENSKIEJ W XII–XVI WIEKU
CZEŚĆ IV: TESAUARIUSZE, WITZTUMOWIE, STRUKTUARIUSZE*

Tesaurariusze (kustosze)

Według statutów kapituły kamieńskiej z ok. 1380 r. kustosz kapituły strzegł świątyni, skarbcza, ksiąg, kosztownych naczyń, krzyży (*libros, ornatus, calices, lumina et reliquiae*), odpowiadał za oświetlenie świątyni. Stąd wzięła się nazwa urzędu: tesaurariusz (*thesaurarius*). Statuty używały tytułów zamiennie, ale już w XIV w. skarbiec powierzano kustoszowi. Do kustodii należała parafia w Dębicy w ziemi stargardzkiej¹ (dziś gm. Warnice w pow. pyrzyckim). Na dokumentach kustosz umieszczany był zwykle po witztumie i scholastyku (jak w 1336 r.)². A oto rozpoznana dotąd lista kustoszy:

1. Albert – diakon i kanonik kamieński 1182, wymieniony na liście świadków po prepozycie oraz Reinerze i Bogufale (widocznie również kanonikach); kustosz w 1189 r.³

---

* Część I: Prepozyci – zob. „Przegląd Zachodniopomorski” 2009, z. 1, s. 5–30 (tam także objaśnienie skrótów bibliograficznych); cz. II: Dziekani – tamże, z. 2, s. 7–23; cz. III: Scholastycy i kantorzy – tamże, z. 4, s. 5–27.

¹ PUB IV, nr 2089; X 5454.

² PUB X, nr 5340.

³ PUB I, nr 90, 116.

2. Dietmar (*Detmarus, Tedmarus, Thietmarus, Thidmarus*) – dziekan kamieński 18 marca 1187 r.⁴, kustosz (1194) 1208. Ta „degradacja” może być wytłumaczona katastrofą elit pomorskich z 1189 r., po interwencji duńskiej na Pomorzcu, wygnaniu Świętoborzyców również z kapituły. Powrót wygnańców nastąpił po upływie regencji księcia rańskiego Jaromira ok. 1194 r. Dietmar bez tytułu w (1214), 1216, 1219, (1220)⁵. Pełnił funkcję zapewne do 1221 r.⁶ Potem (1222) → prepozyt.

3. Jan – 29 stycznia 1233 r.⁷, zapewne potem (1235) → dziekan.

4. Mateusz – jako kanonik 29 stycznia 1233 r., kustosz 16 października 1235 r., 29 maja 1236 r.⁸

5. Dietrich – jako kanonik 1235, 29 maja 1236 r.⁹, to zatem Dytryk, na którego prośbę jako papieskiego nuncjusza kapituła w grudniu 1233 r. dokonała wyboru biskupa Konrada III z Salzwedel¹⁰, zatem pochodził zapewne z kapituły magdeburskiej. Osiadł w Kamieniu i może już w 1234 r. był tu kanonikiem. Kustosz 12 listopada 1237 r., obecny przy czynności biskupa (1247–1248)¹¹.

6. Adolf – kustosz 8 lipca 1253 r.¹², potem → dziekan 1254.

7. Henryk – 22 marca 1254 r., 29 kwietnia 1287 r.¹³, także prepozyt kolegiaty kołobrzeskiej 1273–1287¹⁴. Po rezygnacji ze stanowiska żył w kolegiacie i jeszcze w 1294 r. wystąpił przy czynności prawnej jako kołobrzeski prepozyt, ale po scholastyku; w 1323 r. wspomniany jako starzec (*grandaevus*) i ideał (wzór)¹⁵.

---

⁴ Tamże, nr 106.

⁵ Tamże, nr 126, 146–147, 161, 171, 197, 200.

⁶ Jak Klempin, s. 416; Kücken, s. 216; Wejman, s. 236.

⁷ PUB I, nr 291; Klempin, s. 416.

⁸ PUB I, nr 289, 316, 319, 331.

⁹ Tamże, nr 316, 321, 331.

¹⁰ PUB VI, nr 3222.

¹¹ PUB I, nr 346–347, 458. Wedle Klempina (s. 416) był kustoszem w 1238 r.

¹² PUB I, nr 573–574.

¹³ PUB II, nr 586; III, nr 1418, 1422.

¹⁴ PUB I, nr II, nr 975; III, nr 1417.

¹⁵ PUB III, nr 1697; Hg I, s. 369.

8. Wisław (*Uvizslaus, Vvtzslaus, Wiscezlauus, Wisseko, Wiszlaus, Wizlauus, Woyslaus, Wyzlaus*) – sądząc z imienia, może pochodził z dynastii rugijskiej lub był z nią spokrewniony (krewny biskupa Jaromira?). Kanonik kamieński 18 maja 1268 r., 8 lipca 1274 r.¹⁶ i potem często przy czynnościach prawnych kapituły, proboszcz w Białogardzie 1275¹⁷; jako prepozyt Pełczyc 27 maja 1282 r., 22 sierpnia 1288 r., 11 września 1289 r.¹⁸, kustosz przy czynnościach: meklemburskiego wygnańca Przybysława II, księcia na Białogardzie, 30 kwietnia 1289 r. w Kołobrzegu; wschodniopomorskiego księcia Mściwoja II, 25 listopada 1289 r. (jako kanonik kamieński i pleban u św. Katarzyny w Gdańsku, zarazem kanclerz książęcy!)¹⁹; 26 marca 1290 r. w Gdańsku, 23 kwietnia, 2 lipca 1290 r. w Słupsku przy jego czynności jako kustosz – i będzie to kustosz na dokumentach z 30 kwietnia, 11 września 1289 r., 5, 26 marca 1290 r., skoro tenże 29 czerwca 1292 r. przy czynności księcia Mściwoja dla cystersów z Pelplina i w 1293 r.²⁰ Biskupem elektem kapituły kamieńskiej był już 3 lipca 1294 r., gdy wystąpił obok arcybiskupa magdeburgskiego Eryka (Askańczyka brandenburskiego) w Prenzlau przy układzie margrabiów brandenburskich z biskupem hobolińskim²¹, może więc o orientacji probrandenburskiej w kapitule. Jako *electus* dokonywał czynności prawnej 16 października 1294 r., 12 i 18 lutego 1295 r.²² Następnie udał się do Rzymu, gdzie, poddany egzaminowi przez papieża Bonifacego VIII, nie zdał go i nie otrzymał zatwierdzenia. W początkach stycznia 1296 r. biskupem zostaje dominikanin Piotr Polak, a Wisław powraca do Kamie-

¹⁶ PUB II, nr 862, 995. Dawniej błędnie wprowadzano go do rodu Eversteinów jako rzekomego brata Ottona I hrabiego Nowogardu od 1274 r. (zob. H. Berghaus, *Landbuch des Herzogthums Pommern und des Fürstenthums Rügen*. II. Th., Bd. V. Berlin–Angermünde 1874, s. 1510).

¹⁷ PUB II, nr 1011 (PU nr 270): dokument Mściwoja, na co zwrócił uwagę dopiero B. Śliwiński, *Kilka uzupełnień do biografii księcia meklemburskiego Przybysława II, zięcia księcia wschodniopomorskiego Mściwoja II*. W: *Średniowiecze polskie i powszechne*. T. 3 pod red. I. Panica, J. Sperki. Katowice 2004, s. 94.

¹⁸ PUB II, nr 1233; III, nr 1468, 1511.

¹⁹ PUB III, nr 1503, 1519, 1526, 1534. B. Śliwiński, *Kilka uzupełnień...*; PU nr 449–450.

²⁰ PUB III, nr 1504, 1511, 1544, 1611, 1666. B. Śliwiński, *Kilka uzupełnień...*, s. 96: na dyplomie Mściwoja w Świeciu 18.11.1292 dla cystersów z Oliwy, PU nr 491 wg M. Perlbacha to fałszyfikat, ale H. Lingenberg (*Die Anfänge des Klosters Oliwa und die Entstehung der deutschen Stadt Danzig*. Stuttgart 1982, s. 29) bronił autentyczności tego dokumentu.

²¹ CDB VII, s. 85.

²² PUB III, nr 1697, 1713–1714.

nia na stanowisko kustosza. W tym charakterze 31 stycznia 1297 r. (i zarazem jako prepozyt Dymina), 9 sierpnia 1297 r., 6 lutego i 25 grudnia 1298 r.²³

9. Fryderyk de Stolberg (*Staleberg, Stalberch* i podobnie) – z wielkiego rodu dynastycznego hrabiów Stolberg w górach Harzu, zapewne syn Fryderyka I, znanego z lat 1233–1282²⁴. Archidiakon pyrzycki (i z pewnością kanonik kamieński) 11 kwietnia 1297 r.²⁵ O jego dworze w Kamieniu mowa 6 lipca 1308 r.; kustoszem był 7 września 1304 r. – 5 maja 1322 r., zarazem archidiakonem dymińskim 23 czerwca 1321 r.²⁶ Od 1323 r. kierował w kapitule frakcją antypapieską, → prepozyt 1323/24–1329, sprawujący od 1324 r., po śmierci biskupa Konrada IV, faktyczne rządy w diecezji pod nieobecność biskupów z prowizji papieskiej, może nawet prezentowany przez kapitułę na biskupa²⁷.

10. Mikołaj de Schwanebeck – z rodziny rycerskiej, notariusz i kapelan księcia Wacisława IV wołoskiego (27.02.1309, 2.04.1323), zarazem kanonik kamieński (21.09.1311)²⁸; jako kanonik szweryński na zlecenie papieża Jana XXII z 3 lipca 1320 r. rozsądzał spór braci Mossin z inną grupą rycerską²⁹; teaurariusz 1324, usunięty 24 sierpnia 1329 r.³⁰, archidiakon stargardzki 1332–1342³¹. Jego krewnym był Jan, kanonik kołobrzesci (1321) i notariusz Wacisława IV³².

---

²³ PUB III, nr 1792, 1813, 1835, 1871. Więcej zob. E. Rymar, *Biskupi, mnisi, reformatorzy. Studia z dziejów diecezji kamieńskiej*. Szczecin 2002, s. 25 n. Nie był to jednak kanonik kamieński Wisław z Karnic (de Carnitz) z 1321 r., jak Kücken, s. 216, a za nim Wejman, s. 236.

²⁴ Zob. H. Suhle, *Beiträge zur Genealogie der Grafen zu Stolberg*. „Zeitschrift des Harzvereins” 42, Wernigerode 1909, tablica po s. 96; F. Freytag baron v. Loringhoven, *Europäische Stammtafeln*. Bd. IV. Marburg 1957, tabl. 54 (wg K. Berga).

²⁵ PUB III, nr 1803, 1806: 11.04, 10.06.1297. J. Walachowicz, *Geneza i ustrój polityczny Nowej Marchii do początków XIV wieku*. Warszawa–Poznań 1980, s. 89, zna archidiakona pyrzyckiego Fryderyka już od 1290 r. Podstawa źródłowa tego nie jest mi znana.

²⁶ PUB IV, nr 2176, 2413; VI, nr 3514, 3593.

²⁷ Prepozytem już od 1323 r. czyni go Kücken (s. 213), natomiast Klempin (s. 427), za źródłami, tylko od 1326 r. Zob. ostatnio więcej o nim: E. Rymar, *Wzrost roli Koszalina w okresie wojny z biskupem kamieńskim i Kołobrzegiem (1327–1329/30)*. „Rocznik Koszaliński” 35 (2007), s. 11.

²⁸ PUB IV, nr 2562; V, nr 2681, 3392; VI, nr 3675.

²⁹ PUB V, nr 3377.

³⁰ PUB VII, nr 4508–4509.

³¹ A. Gut, *Personel kancelarii książąt pomorskich do połowy XIV wieku*. „Przegląd Zachodniopomorski” 1999, z. 1, s. 85 n.

³² PUB VI, nr 3458, 3462, 3521, 3606.

11. Rudolf de Scorlubbe – kustosz po 20 sierpnia 1329 r., ale już 8 stycznia 1330 r. oraz jeszcze 15 kwietnia, 17 maja i 22 grudnia 1334 r.³³; bez określonej funkcji 24 marca 1335 r.³⁴; miał następcę Lubberta już 7 lutego 1336 r., zatem przeszedł wcześniej (w 1335 r.?) na → kantorię.

12. Magister Lubbert Glasenapp – z pomorskiej rodziny rycerskiej, kanonik kołobrzeski (1321, 1336), w 1332 r. z prowizją papieża Jana XXII na kanonię w Bremie i Kamieniu; w 1333 r. z prepozyturą w Bardowieck i kanonią w Verden³⁵, kanonik kamieński 3 kwietnia 1334 r.³⁶, kustosz 7 lutego 1336 r., 19 czerwca 1339 r.³⁷ i jeszcze 6 lipca 1356 r.³⁸

13. Bernard Berser – kustosz 1364³⁹, testamentem z 7 kwietnia 1397 r. poczynił legaty m.in. w intencji swego wuja Bernarda Groninga dochodem z Kosina (obecnie gm. Przelewice, pow. pyrzycki), swego stryja czy kuzyna (*patruus*) Mikołaja Bersera, a wśród świadków wystąpił chyba inny jego krewny: dziekan kamieński magister Berser Zalow⁴⁰. Potem → dziekan; błędnie więc nazwany scholastykiem 6 lipca 1396 r.⁴¹

14. Bernard Hamborch – wcześniej → kantor i archidiakon lubuski (1364–1372); jako kustosz kamieński 4 października 1390 r.; jako kanonik z konsensem swego brata Konrada, mieszczanina kamieńskiego, i swego krewnego Mikołaja Kolnera (czy raczej v. Köllera?) 2 lutego 1393 r. sprzedał rentę ośmiu grzywien od kapitału stu grzywien tzw. oczek zięby, czego świadkiem był kustosz Bernard

---

³³ PUB VII, nr 4541; VIII, nr 5158, 5164, 5220. Zadziwiający jest kustosz Ludolf von Babenberg (przed 2 czerwca) 1334 (PUB VIII, nr 5160), co pozostaje w wyraźnym związku z Henrykiem, synem Fryderyka z Babenbergu, powołanym 27.01.1329 podczas soboru w Pizie na biskupa kamieńskiego przez antypapieża Mikołaja V, powolnego pupila cesarza Ludwika bawarskiego. Obydwaj nie zaistnieli realnie w diecezji.

³⁴ PUB VIII, nr 5258.

³⁵ PUB VI, nr 3482; 1321; VIII, nr 4992, 5022; 1332, 5021–5022; 1333. Magister, lecz też licencjat dekretów od 1330 r. PUB VII, 4611; VIII, nr 4992, 5021 n.

³⁶ PUB VIII, nr 5153.

³⁷ PUB X, nr 5340, 5755.

³⁸ RBK nr 288; nie był więc kustoszem 1335–1345, jak Kücken, s. 216.

³⁹ Klempin, s. 416. Błędnie od 1361 r. Wejman, s. 236.

⁴⁰ RBK nr 446, 457; Klempin, s. 416.

⁴¹ RBK nr 444.

Berser⁴²; → scholastyk 1394–1395 i kustosz znów 3 lutego 1408 r. – 2 czerwca 1419 r.⁴³ Po jego śmierci i rezygnacji **Marcina Buslera** prowizję na kanonię i prebendę w Kamieniu otrzymał 14/18 kwietnia 1421 r. Werner Gryper/Gosler⁴⁴.

15. Magister Werner Ghosler (w kancelarii papieskiej jako *Gryper, Griper, Greper, Gocler, Gosner*) – archidiakon Pasewalku 4 listopada 1418 r. – po sporze ostatecznie 30 stycznia 1419 r. – zachowując wikarię w kościele św. Jakuba w Szczecinie⁴⁵, o którą pozostawał w sporze 16 grudnia 1420 r.⁴⁶; kantor kamieński 18 sierpnia 1419 r., wikary w Kamieniu 16 października / 17 grudnia 1419 r., kanonik i prebendariusz w kościele kolegiackim NMP w Szczecinie 23 lutego 1420 r., archidiakon wiejski choszczeński 22 maja / 28 sierpnia 1420 r.⁴⁷, wikary w kościele NMP Szczecin z zachowaniem archidiakonatu, wikariatu u św. Jakuba 8 stycznia 1421 r.; kanonik w Kamieniu z wielką prebendą, z zachowaniem archidiakonatu choszczeńskiego 14/18 maja 1421 r.; kustosz kamieński 16 stycznia / 30 kwietnia / 22 sierpnia 1422 r., zachowując kanonię i prebendę kołobrzeską, wikariat u św. Jakuba – w sporze o dziekanię z J. Berlinghoferem i Hermanem Güstrowem 1 czerwca, 25 lipca 1423 r.⁴⁸, przed 31 marca 1424 r. zrezygnował z dziekanii, znów o nią w sporze w 1425 r.⁴⁹; kustosz 6 lutego 1425 r. – zrezygnował z kustodii przed 13 sierpnia 1428 r., ale w charakterze kustosa wystąpił 5 lutego 1430 r.⁵⁰ Kanonik kołobrzeski 25 stycznia 1432 r., 29 stycznia 1434 r.⁵¹, z wielką prebendą 18 stycznia 1434 r. i nową prowizją, zachowując kanonię i prebendę w Kamieniu, archidiakon wiejski strzelecki (w Nowej Marchii), wikariat w kościołach parafialnych św. Jakuba w Szczecinie, Choszcznie, Maszewie i we wsi Strzeżenice (*Strenitze*) koło Koszalina⁵²; potem archidiakon pasewalski

⁴² Tamże, nr 430, 435.

⁴³ Tamże, nr 468, 488.

⁴⁴ RG IV, nr 3695.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże, nr 2978.

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże, nr 3695.

⁴⁹ Tamże, nr 3662, 155.

⁵⁰ Tamże, nr 2713; RBK, nr 499, 521.

⁵¹ RKK, nr 223, 225.

⁵² RG IV, nr 9161.

30 kwietnia 1435 r., 1 maja 1436 r., 11 listopada 1445 r.⁵³, kanonik kolegiaty Mariackiej w Szczecinie 5 czerwca 144(0?) r., kanclerz biskupa Zygfrieda w 1442 r.⁵⁴, zmarł przed 12 marca 1450 r. jako archidiakon w Pasewalku i kanonik z wielką prebendą w Kołobrzegu⁵⁵.

16. Marcin Busler – w 1402 r. wikary w kościele NMP w Neu Brandenburg (diec. hobolińska), kościołach parafialnych w Mieszkowicach (diec. kamieńska), we Frankfurcie nad Odrą (diecezja lubuska), w kolegiacie brzeskiej (diec. wrocławska), u św. Katarzyny w Stargardzie, został w 1417 r. archidiakonem stolpeckim (Stolp nad Pianą); kustosz kamieński do rezygnacji przed 18 maja 1421 r. Zachowując beneficjum w Stargardzie (do 1431) i probostwo w Melenheim (diec. kolońska), 13 sierpnia 1428 r. otrzymał prowizję na kustodię kamieńską po Goslerze, ponowioną 9 lutego 1429 r.⁵⁶ Zrezygnował znowu przed 3 sierpnia 1431 r. (zob. niżej: Kemmerer).

16a. Henryk Boldenberg – kanonik szweryński, wikariusz w kościele kolegiackim w Güstrow (1429) z prawem do kustodii kamieńskiej wakującej po Buslerze 16 maja 1430 r., jednak 26 grudnia 1430 r. tylko kanonik z Güstrow i archidiakon dymiński⁵⁷.

17. Jan Kemmerer (*Kemer, Kemerer*) – z prowizją na kanonię i prebendę we Frankfurcie nad Odrą (1418), na wikarię kaplicy św. Michała w kościele kolegiackim w Kołobrzegu, pozostając o nią w sporze z Rudolfem Piritzke (?) 11 grudnia 1419 r. Zachowując ją, już 20 grudnia 1419 r. był plebanem w mieście Maszewo, a także 26 stycznia 1423 r.; w sporze o wikariat w kościele kolegiackim w Kołobrzegu z Henrykiem Strippowem 30 października 1425 r. Wikary przy ołtarzu św. Katarzyny w kościele parafialnym (Marii Magdaleny) w Baniu i kaplicy św. Gertrudy w Pyrzycach po zgonie Jana de Bertekowa, zachowując beneficjum w Kołobrzegu (15.03.1429); wikary przy ołtarzu św. Jana Ewangelisty w kościele katedralnym w Kamieniu i przy ołtarzu św. Mikołaja w kościele parafialnym (św. Maurycego) w Pyrzycach, zachowując powyższe beneficja w Baniu i Pyrzycach, 22 kwietnia 1429 r. Zachowuje wikariaty w Baniu,

---

⁵³ RG V, nr 3158; RBK, nr 556, 589.

⁵⁴ RMO nr 98, 101a.

⁵⁵ RG VI, nr 1628, 1722.

⁵⁶ RG II, szp. 847; IV, s. 1017, 2713, 3695; V, nr 4192.

⁵⁷ RG IV, s. 1017 n.

u św. Gertrudy w Pyrzycach, z prawem do kustodii w Kamieniu i wikariatu w Kołobrzegu 8 sierpnia 1430 r. Kustosz 11 września 1430 r.; wikary w kaplicy św. Katarzyny w Stargardzie po rezygnacji M. Buslera, zachowując kustodię kamińską; wikary w kościele kolegiackim w Kołobrzegu i Pyrzycach 3 sierpnia 1431 r. Zachowując te beneficja, był archidiaconem choszczeńskim 12 sierpnia 1431 r.⁵⁸ Wikariatem w Kołobrzegu dysponowano po nim 28 kwietnia 1435 r.⁵⁹

18. Laurenz Heyse – duchowny z diecezji szweryńskiej, kantor kolegiaty NMP w Szczecinie, zachowując kanonię i prebendę tamże, parafię w Kummerow, wikariat w parafii w Malchin i Treptow nad Dołężą 21 marca 1424 r. Z prowizją na kanonię kamińską i beneficjum w Kołobrzegu, zachowując kanonię kantorską w kolegiacie NMP w Szczecinie i w tych parafiach 4 sierpnia, 10 grudnia 1424 r.; kanonik kamiński, kantor kolegiaty Mariackiej w Szczecinie 20 lutego 1425 r., z prebendą ołtarza NMP w Strzałowie 12 marca 1425 r.⁶⁰ Otrzymał 21 maja 1429 r. wielką prebendę w Kamieniu; zrezygnował przed 17 października 1429 r. z wikariatu w kościele NMP w Kołobrzegu. Prepozyt kolegiaty w Kołobrzegu 13 marca 1430 r.⁶¹ Strukturiusz kamiński 25 maja 1429 r., 20 stycznia 1431 r., 24 maja 1440 r.⁶², kustosz 27 maja 1432 r., ale też prepozyt klasztoru żeńskiego w Wierzchnie (Verchen) 22 października 1434 r.⁶³ Wcześniej archidiacon pyrzycki 1427–1429 i znów 1444–1448.

19. Rutger Brinck (*Brynk*, w źródłach nawet *Raynk!*) – będąc wikarym w kościele św. Mikołaja w Prenzlau i w kościele św. Jakuba w Szczecinie, otrzymuje 25 kwietnia 1421 r. prowizję na parafię w mieście Gryfice, o którą pozostawał w sporze ze Swantonem Burowem (23.11.1421), a następnie z Gerardem Homerem, ale już posiadając wikarię w kościele parafialnym w Gorzowie (26.05 i 12.09.1423). Zachowując te beneficja, był prepozytem klasztoru żeńskiego w Koszalinie i kanonikiem z wielką prebendą w kapitule kolegiackiej św. św. Piotra i Pawła w Myśliborzu (2.12.1421). Zachowując wikariaty w kościele parafialnym w Chojnie, kolegiackim NMP w Greifswaldzie, w Prenzlau, parafię w Gryfi-

⁵⁸ RG V, nr 4192.

⁵⁹ RG IV, nr 1304, 1715; V, nr 2841.

⁶⁰ RBK nr 500–501.

⁶¹ RG IV, nr 1245, 2583.

⁶² RBK nr 519, 526, 574.

⁶³ Tamże, nr 532, 548.

cach, kanoniu w Kamieniu, otrzymał 17 września 1424 r. potwierdzenie wikariatu w kościele kolegiackim w Kołobrzegu, do tego 6 października 1424 r. wikariat w kościele kolegiackim w Butzow (diec. Schwerin). Po konsekracji Sifrida Bucka na biskupa kamieńskiego otrzymał potwierdzenie beneficjum w kapitule kamieńskiej po zmarłym dziekanie Berlinghoffie, przeciwko Valentinowi Melscholtowi, potem przeciwko Detlewowi Sumowi, zachowując beneficja w Prenzlau, Chojnie, Greifswaldzie, Kołobrzegu, Gryficach (24.09.1425, 1.03.1426), ponowione 15 grudnia 1426 r., kiedy to nie wymieniono Gryfic, ale kościół parafialny w Wolinie i „w dworze [*in curia*] *Osternak*” w „mieście [*civitas*] *Herbip.*” w diecezji kamieńskiej oraz prowizję na scholasterię w kościele Mariackim w Szczecinie, a 10 stycznia 1427 r. prowizję i beneficja podobnie, przy czym tu mowa o dworze *Esternack* w mieście *Erbipolen*. Scholastykiem w Szczecinie był 28 maja 1427 r.⁶⁴ Czy „(H)Erbipolen” oznacza Gryfice? A nawet gdyby tak, to co oznacza dwór Osternak/Esternack? To pozostaje obecnie dla autora zagadką.

Brinck, będąc w sporze o kanoniu w kolegiacie Mariackiej w Szczecinie (1431), pozostawał w kierowniczej grupie kanoników kamieńskich (1.05.1431–1.05.1436), w sporze o wikariat w Darłowie (28.12.1433, jako Rutger Raynk!)⁶⁵. Kustosz 9 sierpnia 1436 r., 30 lipca 1437 r., jako zarazem archidiakon pyrzycki; w tym charakterze przy czynności kapituły 17 lutego 1438 r., otrzymał 3 marca tegoż roku nową papieską prowizję na archidiakonię pyrzycką, zachowując wielką prebendę (tj. kustodię) w Kamieniu, kanonikat w Szczecinie, wikariaty u św. Jakuba w Szczecinie, w kościele parafialnym NMP w Stargardzie, w kościele NMP w Pasewalku, w Chojnie, „Tezecowen” (?) i w Darłowie⁶⁶. Już 22 maja 1439 r. prowizję na archidiakonię po nim otrzymał Jan Wise. W roli archidiakona wystąpił jeszcze 8 stycznia 1444 r. Wobec jego zgonu kanoniu i archidiakoniat 27 czerwca 1444 r. otrzymał Herman Distelow⁶⁷.

---

⁶⁴ RG IV, nr 3318.

⁶⁵ RG V, nr 136, 1422; RBK nr 529, 540, 548, 553, 555.

⁶⁶ RBK nr 557, 562, 567; RG V, nr 8182.

⁶⁷ RG V, nr 3289, 6030; RBK, nr 581. Dotąd za Klempinem (s. 416) pełnienie funkcji archidiakona pyrzyckiego Kücken (s. 216) i Wejman (s. 237) datowali na lata 1427–1441. Zaznaczając jako powód śmierć Brinka, 23.12.1451 prowizję na archidiakoniat pyrzycki nadano Mikołajowi von Blankenburgowi. RG VI, nr 4377.

20. Dietrich Warth – kustosz 1444⁶⁸ (?). W tym czasie znany jest kanonik kamiński Dietrich **Went** (1444, 1451), zarazem prepozyt kolegiaty Mariackiej w Kołobrzegu (1449)⁶⁹, zatem z nim identyczny.

21. Chrystian Mirow – kanonik kamiński 1445, w kierowniczej grupie kanoników 31 grudnia 1451 r.⁷⁰ Archidiakon stołpecki 1455, kustosz 8 kwietnia 1462 r.⁷¹ i w 1464 r., potem → kantor 1467–1482⁷², także kanonik kołobrzeski, administrator kamińskiej kapituły (30.04.1471)⁷³.

22. Henryk Mund (Munth) – wikariusz kamiński 29 listopada 1453 r., 21 grudnia 1464 r., oficjał prepozytury kamińskiej 8 listopada 1465 r., 10 listopada 1466 r.⁷⁴, kustosz 8 listopada 1467 r. i jeszcze 9 sierpnia 1471 r.⁷⁵ Pochodził z rycerskiej lub patrycjuszowskiej rodziny z Kamienia. Wraz z Mikołajem, synem Kurda Muntha, w 1470 r. kupował od rycerza Eggerta von Brüsewitz z Jatek dochód czynszowy w Kępicy koło Kamienia, a tego roku burmistrz Kamienia Piotr Munth kupował od rycerza Silbura Swantesa (tj. „Świętosza”) ze Skarchowa dwa łany ziemi w Skarchowie⁷⁶.

23. Jan Gerlich (*Jerlich, Jerlagh, Gerlich, Gerlach*) – kustosz 19 listopada 1485 r., 28 listopada 1486, 1490 r.⁷⁷, zapewne do 1492 r.

24. Dietrich von Schulenburg – syn Wenera i młodszy brat słynnego Wenera, starosty Gardźca nad Odrą i okolic po zajęciu tego miasta przez elektora brandenburskiego w 1468 r., starosty ziemi szczecińskiej (1479–1515), oraz Ryszarda, mistrza krajowego joannitów (baliwa słońskiego) – immatrykulowany w Lip-

---

⁶⁸ Znają go tylko Kücken, s. 216, za nim Wejman, s. 237. Wymaga to potwierdzenia źródłowego!

⁶⁹ RBK nr 584, 687, 590, 597, 612; Klempin, s. 418; Hg I, s. 370.

⁷⁰ Klempin, s. 441; APSz, ZSI, nr 1123: *Regesten zu den Urkunden des Prämonstratenser Klosters Belbuck*, nr 108.

⁷¹ Klempin, s. 441; RBK nr 695.

⁷² Klempin, s. 416; RBK nr 717, 743, 775, 790.

⁷³ RKK nr 288.

⁷⁴ RBK nr 620, 707a, 716.

⁷⁵ Tamże, nr 720, 741; Klempin, s. 416.

⁷⁶ RBK nr 733, 736.

⁷⁷ Tamże, nr 809, 831; Klempin, s. 416.

sku 1459, kanonik w Hildesheim 1477⁷⁸. Dzięki braciom robił karierę w diecezji kamińskiej. Postulowany przez radę miejską Gardzca 19 października 1491 r. na wikariat w tamtejszym kościele parafialnym św. Stefana, wikary w Penkuniu (13.04.1493), Pasewalku, Prenzlau, na prośbę wpływowego brata Wenera otrzymał 6 sierpnia 1493 r. wikarię w kościele Mariackim w Stargardzie⁷⁹. Kustosz kamiński 1492 (?)⁸⁰, ale na pewno wiadomo obecnie tylko tyle, że to archidiakon stargardzki zmarły w roku 1492⁸¹, 1493⁸² czy raczej dopiero 1494⁸³, a na pewno przed 21 lutego 1494 r.⁸⁴

25. Henryk Lewin – faworyt dworski księcia Bogusława X (2.12.1493). Jako kanonik (kustosz?) 27 stycznia, kustosz 23 września 1492 r.⁸⁵, po rezygnacji Gerlicha⁸⁶. 27 stycznia 1494 r. złożył w Rzymie u papieża Aleksandra VI suplikę w sprawie połączenia kustodii z archidiakonią stargardzką⁸⁷. Podczas pobytu księcia Bogusława X w Ziemi Świętej otrzymał w Gryficach 5 lipca 1497 r. od Mikołaja Wittego na Trzebieszewie (kamińskim) młyn *Marquardes mole* (dziś Borucin) koło Kamienia, co księżna Anna konfirmowała już następnego dnia⁸⁸. Papież Juliusz II, powołując się na decyzję swego poprzednika Aleksandra VI, 26 listopada 1503 r. podtrzymał połączenie kustodii z archidiakonią stargardzką, z poleceniem wobec biskupa kamińskiego Benedykta (1485–1498), by funkcję

---

⁷⁸ *Europäische Stammtafeln. Stammtafeln zur Geschichte der Europäischen Staaten*. Neue Folge. Hrsg. v. D. Schwennicke (dalej ES). Bd. XIX, Marburg 1986, tab. 43.

⁷⁹ Klempin, s. 55, nr 451, s. 108, nr 889, s. 103, nr 853–856.

⁸⁰ Tylko Kücken, s. 216; Wejman, s. 237 (tu jako jakiś Theodoer Schulenburg).

⁸¹ J. Allendorf, *Die Archidiakonate des Bistums Cammin. Ein Beitrag zur Kirchengeschichte*. Berlin 1927, s. 56.

⁸² Klempin, s. 425; F. Boehmer, *Geschichte der Stadt Stargard in Pommern*. Bd. I: *Geschichte der Stadt im Mittelalter*. Stargard 1903, s. 343.

⁸³ Tak ES XIX, tab. 43, jako rzecz pewna.

⁸⁴ Klempin, s. 131, nr 1068.

⁸⁵ APSz, ZSI, nr 1: *Regesten zu den Urkunden des Cisterzienser Nonneklosters Krummin*, nr 50; RBK nr 920.

⁸⁶ RBK nr 1135.

⁸⁷ Tamże, nr 956a.

⁸⁸ Tamże, nr 995.

tę objął Lewin po śmierci archidiakona Dietricha von Schulenburga i po rezygnacji kustosa Gerlicha⁸⁹. Pełnił ją 30 marca 1504 r., do śmierci w 1511 r.⁹⁰

26. Henryk von Güntersberg – oficjał Dawida Kuckucka, archidiakona Choszczna (1501), oficjał Michała Schönbecka 1508, archidiakon stargardzki 1520, 1539⁹¹, jako kanonik kamiński 4 stycznia 1524 r., przy czynności prawnej kapituły 23 kwietnia 1537 r. wymieniony po dziekanie, przed scholastykiem⁹², kustosz 1521–1548⁹³.

Poreformacyjni:

27. Jan Brandt – 1556–1571⁹⁴.

28. Jerzy von Rahmel I, na Kłopotowie (Clapetow) – 1 października 1572 r. – zm. 14 września 1589 r.⁹⁵

29. Jan Chinow na Chanowie (dawniej Chinow, pow. wejherowski, wcześniej lęborski) – od 17 października 1589 do 1607 r.⁹⁶

30. Mathias von Güntersberg – 1622–1636⁹⁷.

31. Mathias von Kleist – 1636–1637.

32. Wilhelm von Mildenitz – 1646–1669⁹⁸.

---

⁸⁹ Tamże, nr 1135.

⁹⁰ Tamże, nr 1142: 1504, ostatni raz wystąpił 10.04.1511; brakuje go wśród prałatury 25 kwietnia tego roku, a 26.01.1512 kanonicy wykonują jego testament. RBK nr 1261, 1262, 1268. Jednak Klempin (s. 416), za nim Kücken (s. 216) i Wejman (s. 237), datowali zgon na 1512 r.

⁹¹ J. Allendorf, *Die Archidiakone...*, s. 56; RMO nr 135: 1539.

⁹² RBK nr 1354; RMO nr 134.

⁹³ Kücken, s. 216. Jednak wcześniej Klempin, s. 416, zamyka pełnienie urzędu w latach 1545–1549.

⁹⁴ Kücken, s. 216. Wcześniej Klempin, s. 416, znał go na tym urzędzie w 1557 i 1569 r.

⁹⁵ Klempin, s. 416.

⁹⁶ Kücken, s. 216; Klempin, s. 416.

⁹⁷ Kücken, s. 216. Klempin wcześniej tylko odnotował funkcję w 1621 i 1630 r.

⁹⁸ Klempin, s. 216.

Witztumowie (wicedomini)

Vicedominus (niem. *Vizedom*, *Vitztum*, *Viztum*; brak polskiego odpowiednika) to funkcyjny istniejący w kapitule od końca XIII w. Powołany prawdopodobnie przez wycofującego się z udziału w obradach kanoników biskupa dla jego zastępcy. Urząd stracił z czasem na znaczeniu. Bernard został wymieniony 7 lutego 1336 r. wśród kanoników po archidiaconach ze Stolp i Uznamu, przed scholastykiem i kustoszem.

1. Fryderyk (I) von Vinzelberg (*Vintelbergk*, *Wincenbergh*, *Vincelbergk*) – kanonik kamieński przy czynnościach biskupa Hermana, wymieniony 21 marca, 5 kwietnia 1287 r. po prepozycie kołobrzeskim i przed kanonikiem kołobrzeskim oraz przy czynnościach biskupa Jaromira (5.03.1290), zapewne już wtedy jako witztum, ale w tym charakterze wyraźnie (jako *vicedominus*) dopiero 7 i 25 października 1290 r.⁹⁹ Bez tytułu 25 maja 1298 r.¹⁰⁰, do 1305/1308 r.¹⁰¹

2. Reymer de Wachholz – pochodził z napływowej (z Saksonii?) rodziny rycerskiej, rozsiadłej od połowy XIII w. w okolicach Dargunia i Dymina. Syn Henryka, korzystający, jak cała liczna rodzina, z protekcji bliskiego krewnego, Henryka Wachholtza, biskupa kamieńskiego od 1301 r. W Dyminie 3 sierpnia 1302 r., w obecności i z konsensem tegoż biskupa, rycerz Henryk z synami Reimarem, Paridamem, Janem, Szymonem i Arnoldem otwierał nową kaplicę w Plestlin, poddając ją parafii w Sophienhof¹⁰². Nas interesuje tu jednak inny Reymer z tej rodziny, kanonik kamieński jakoby już w 1304 r.¹⁰³, witztum (już 1305?)¹⁰⁴ z prebendą w Bartin i 10 łanami w Zernin, połową dziesięciny w Trieglaff 24 czerwca 1308 r. – i jeszcze 3 czerwca 1314 r., kiedy w kapitule z jego rodziny byli też kanonicy Jan i Szymon. Obecny przy czynności biskupa Wacholtza wystawionej w *Wachholtzhagen* (dziś Środula?); jako kanonik 23 lutego 1315 r.¹⁰⁵, bez wątpienia nadal witztum. Potem → prepozyt, którym został kiedyś długo po 8 listopada

---

⁹⁹ PUB III, nr 1417–1418, 1455, 1456, 1468, 1526–1527, 1551, 1555–1556,

¹⁰⁰ Tamże, nr 1849.

¹⁰¹ Klempin, s. 417.

¹⁰² PUB IV, nr 2040.

¹⁰³ Tak Klempin, s. 427, czego nie zdołałem źródłem potwierdzić.

¹⁰⁴ Tamże.

¹⁰⁵ PUB IV, nr 2409; V, nr 2894, 2936.

1315 r., gdy żył jego poprzednik (był nim 15.05.1317 jako główny wystawca dokumentu kapituły – do 1323 r.).

3. Fryderyk (II) de Eickstedt I (Starszy) – z dynastycznego rodu w Starej Marchii, spokrewnionego z brandenburskimi Askańczykami, rozsiadłego też od XIII w. na Pomorzu, syn Bertrama I (1270), marszałka księcia Bogusława IV (1277–1280)¹⁰⁶. Od 1281 r. na usługach margrabiów brandenburskich, kanonik kamiński i archidiakon szczeciński 9 października 1307 r., kiedy łączył parafie w Jasienicy i Starym Leśnie koło Polic, przekazane zakonnikom z Gobelenhagen (potem w Jasienicy)¹⁰⁷; na siódmym miejscu wśród kanoników przy czynności biskupa Henryka 11 czerwca 1308 r., na drugim miejscu po prepozycie, a przez witztumentem 24 czerwca 1308 r., po dziekanie i kantorze 8 stycznia 1310 r.; przy przenoszeniu na klasztor w Jasienicy jurysdykcji archidiakonii szczecińskiej jako „wtedy” czy „dotąd” (*tunc*) archidiakon¹⁰⁸, następnie prepozyt kapituły kołobrzeskiej (już 23.04.1313) i archidiakon kołobrzeski (1314)¹⁰⁹. Witztum chyba od 1315/1317 r.; był nim 13 sierpnia 1318 r.¹¹⁰ Biskup Konrad IV 23 czerwca 1320 r. zatwierdził fundację ołtarza NMP i św. Jana Chrzciciela w kościele katedralnym przez witztuma Fryderyka dochodami ze wsi „Gronenberg”, ale jest to zarazem prepozyt kołobrzeskiej kolegiaty, zresztą przemawia za tym i fakt wystawienia tego dokumentu w Kołobrzegu¹¹¹. W roli prepozyta kołobrzeskiego występował przy czynnościach kapituły kolegiackiej czy też jej dotyczącej do 1323 r.¹¹² Kumulował zatem dwa ważne beneficja diecezjalne. Papież Jan XXII w sierpniu 1329 r. pozostawił go w powołanej kapitule zamiast kierowanej dotąd przez Fry-

¹⁰⁶ C.A.L. Frhr. v. Eickstedt, *Familienbuch des dynastischen Geschlechts des von Eickstedt in Pommern, den Marken und Schlesien*. Ratibor 1860, s. 77, 82.

¹⁰⁷ PUB IV, nr 2360.

¹⁰⁸ Tamże, nr 2399, 2409, 2579, 2615.

¹⁰⁹ PUB V, nr 2773, 2777, 2795, 2831, 2888. Brak podstaw do rozróżniania witztuma kamińskiego od Fryderyka v. Eickstedta, kanonika kamińskiego i prepozyta kołobrzeskiego (jak w indeksie PUB V; jednak inaczej już identyfikują ich w t. VI). W literaturze ze względu na imię mylony z kanonikami: Fryderykiem v. Vinzelbergiem, Fryderykiem v. Stolbergiem, zwłaszcza ze swym krewnym (bratankiem), Fryderykiem IV (Młodszym) Eickstedtem, prepozytem kolegiaty kołobrzeskiej od 1333 r., zmarłym w 1361 r. Zob. E. Rymar, *Biskupi...*, s. 116, przyp. 79.

¹¹⁰ PUB V, nr 3214.

¹¹¹ Tamże, nr 3273. Wieś *Gronenberg* (tj. Grünberg) jeszcze nieodgadniona.

¹¹² Jak PUB V, nr 2881, 2979, 3006, 3412, 3422, 3277 (przy nadaniu przez biskupa dla kolegiaty reprezentowanej przez prepozyta Fryderyka i dziekana 15.08.1319, kiedy to wśród świadków-kanoników brakuje witztuma).

deryka de Stolberga. Witztum jeszcze 8, 12 stycznia 1330 r.¹¹³, potem biskup wybrany za życia poprzednika Arnolda i bullą z 17 września 1330 r., po śmierci biskupa Arnolda, konfirmowany przez papieża¹¹⁴. Rycerza Reimara z Włodarki (de Vutershagen, potem Voigtshagen, 5 km na północny zachód od Trzebiatowa), z rodu Wachholzów, nazywał swym szwagrem (*svagero nostro*) 4 grudnia 1336 r. Zmarł 6 grudnia 1343 r.¹¹⁵

4. Chrystian de Dolla (von der Dollen) – wcześniej prepozyt Friedlandu (diec. Havelberg), kanonik kamieński z nominacją do nowej kapituły przez papieża 24 sierpnia 1329 r. (*Cristiano Vredelandensi [...] prepositus*), 4 grudnia 1330 r. otrzymał od Jana XXII ekspektatywę na witztumat, przy czym wprowadzenie go nawet siłą na urząd zlecono opatowi cystersów z Eldeny, prepozytowi z Röbel i Ambrożemu kanonikowi mediolańskiemu¹¹⁶. Przy czynności kapituły 27 czerwca 1331 r. jako prepozyt z Friedlandu, w charakterze witztuma 22 lutego 1332 r.¹¹⁷

5. Bernard Bere (v. Behr) – syn Lipolda II pana Pełczyc, wnuk Lippolda I z Pełczyc z ok. 1250 r. Papież Jan XXII, w związku ze skargą biskupa Arnolda przeciw swym oponentom z kapituły, desygnował do kapituły nowych kanoników, w tym Bernarda, plebana z Chockowa (Gützkow), i 24 sierpnia 1329 r. polecił arcybiskupowi Bremy wprowadzić to w życie. Jako kanonik i pleban w Chockowie był wystawcą dokumentu z braćmi Lippoldem, Henrykiem, Hennekinem (Janem), Dytrykiem 16 stycznia 1334 r., jako witztum 17 maja 1334 r. przy czynności nowego biskupa Fryderyka¹¹⁸, 2 lutego 1335 r. tylko jako kanonik, po dziekanie, ale to nie znaczy, że nie pełnił już funkcji – bo witztumem był jeszcze 7 lutego 1336 r.; jako „były” 29 maja, 25 czerwca 1336 r.¹¹⁹, już 20 maja 1336 → prepozyt kapituły kamieńskiej.

---

¹¹³ PUB VII, nr 4509, 4541. Wcześniej pełnienie tego urzędu w Kamieniu zamykano w latach 1318–1322 (Kücken, s. 218; Wejman, s. 238), w Kołobrzegu do 1323 r. (Hg I, s. 369), ale tam jego następcą znany od 1331 r., a więc również po wyborze go na biskupa.

¹¹⁴ PUB VII, nr 4586. „Swój” ołtarz NMP i św. Jana w katedrze 25.06.1336 uposażał jeszcze dochodami z Przybiernowa. PUB X, nr 5379.

¹¹⁵ PUB X, nr 5431; datę zgonu podaje *Kalendarz kamieński*, zob. E. Rymar, *Biskupi...*, s. 137.

¹¹⁶ PUB VII, nr 4509, 4601.

¹¹⁷ Tamże, nr 4882, 4960.

¹¹⁸ PUB VII, nr 4509; VIII, nr 5133–5135, 5164.

¹¹⁹ PUB VIII, nr 5261; X, nr 5340, 5373.

6. Fryderyk (III) de Stegelitz – ze znanego od XII w. wielkiego pomorskiego i marchijskiego rodu rycerskiego, w ziemi wkrzańskiej, potem stargardzkiej (Szadzko, Dobrzany). Może był synem Henninga, który w 1315 r. doprowadził w Kołobrzegu do zakończenia sporu tamtejszej kolegiaty z Pawłem z Przybysławia o wieś Myślino. Kanonik kamieński (1331), wcześniej → kantor (jeszcze 22.07.1332)¹²⁰, archidiakon uznamski (1334–1336)¹²¹, witztum 20 marca, 20 maja 1336 r., 3 lutego, 23 marca 1337 r.¹²², archidiakon myśliborski. 18 czerwca 1344 r. biskup Fryderyk połączył archidiaconaty golenicki oraz myśliborski i z konsensem kapituły inkorporował je do wicedominatu Fryderyka de Stegelitza¹²³. Ufundował ołtarz w kościele katedralnym dochodami ze wsi *Velwestorp* (w ziemi kamieńskiej?). Zmarł 15 lipca¹²⁴, najwcześniej w 1346, najpóźniej w 1350 r., gdyż 11 lipca 1351 r. prebendę w kościele św. Mikołaja w Greifswaldzie przekazano po nim Detlewowi Stormerowi¹²⁵.

7. Henning (I) Glasenapp – z pomorskiego rodu rycerskiego, poprzednio (1325 i jeszcze 13.01.1335) kleryk na dworze księcia szczecińskiego Ottona I; kanonik kamieński 1336, archidiakon pyrzycki (29 stycznia) 1336 r. – (20 kwietnia) 1347 r.¹²⁶ Miał dwa łany (gospodarstwo chłopskie?) w Brzesku koło Pyrzyc, które w 1339 r. sprzedał Henrykowi Woberminowi, sołtysowi w Gryfinie. Potem witztum (1350, 6[13?].11.1351, 1353)¹²⁷.

8. Magister Konrad Schuver (*Scuuer, Scuver, Schüver, Schriver, Scuueri, Schuueri*) – wcześniej → scholastyk (jeszcze 23.02.1353, 16.10.1356¹²⁸), już jako zmarły witztum wspomniany 9 czerwca 1361 r., gdy kapituła wykonywała

¹²⁰ PUB V, nr 2979; VIII, nr 4983.

¹²¹ PUB X, nr 5164, 5173, 5193, 5259, 5274, 5286.

¹²² Tamże, nr 5338, 5370, 5470, 5490.

¹²³ PUB XI, nr 6285.

¹²⁴ *Kalendarz kamieński*, zob. Rymar, *Biskupi...*, s. 120.

¹²⁵ MU nr 34.

¹²⁶ J. Allendorf, *Die Archidiaconate...*, s. 57; Klempin, s. 424.

¹²⁷ RBK nr 285; H. Heyden, *Von den bischöflichen Beamten zu Pommern*. „Blätter für Kirchengeschichte Pommerns” 19 (1938), s. 28; *Codex Pomeraniae diplomaticus*. Hrsg. v. F. Dreger. Rękopis z XVIII w., obecnie w Bibliotece Głównej Wojska Polskiego w Warszawie, t. IX, nr 1779: 1347; Klempin, s. 417.

¹²⁸ RBK nr 257, 286.

jego testament i gdy 16 sierpnia, 9 września 1367 r. trwał spór o wykonanie testamentu¹²⁹.

9. Filip de Reberg – z rycerskiego rodu pomorskiego rozsiadłego od XIII w. zwłaszcza w ziemi wkrzańskiej. Kanonik kamiński (1346), prepozyt kolegiaty Mariackiej w Szczecinie i archidiakon dymiński¹³⁰, witztum 29 czerwca 1356–1370¹³¹. Jego wybór przez kapitułę na biskupa zatwierdził 29 maja 1370 r. papież Urban V. Przy czynności księcia szczecińskiego 19 kwietnia 1370 r. dla cystersów kołbackich obecni byli Rebergowie, widocznie bliscy krewni witztuma: bracia Henning i Sabel oraz Filip syn Henninga, znanego z otoczenia księcia Barnima III w latach 1361, 1362¹³².

10. Magister Walter von Billerbeke (de Bilrebeke) – z rodziny rycerskiej znanej na Pomorzu i w Nowej Marchii od 1301 r. (pierwsze znane tam lenno w Tucznie k. Strzelec Krajeńskich); witztum 1373 (zapewne od 1370 r.). W statutach kapituły kamińskiej z lat 1370–1380 wymieniony jako fundator dochodów kapituły z wikarii w Dygowie¹³³, zmarł 6 sierpnia (*8 Idus Augusti*) 1374/1376 r.¹³⁴

11. Jan (I) „z Dymina” (de Dymyn) – kanonik kamiński 1347, archidiakon w Netelinge w diecezji Hildesheim 1363¹³⁵, witztum kamiński 1376–1385¹³⁶, w 1380 r. wśród duchownych wyznaczonych do ściągania kolekty w diecezjach Brema, Minden, Verden, Hildesheim, Osnabrück, Paderborn. Przez zgon zwolnił też kanonię i prebendę w Lubece (o czym mowa 21.04.1397)¹³⁷.

---

¹²⁹ Tamże, nr 292; RKK, nr 158. Wedle Wejmana, s. 238, witztumami w 1359 r. byli Detlew Stormer i Konrad Stuner!

¹³⁰ *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448. Ein biographisches Lexikon.* Hrsg. v. R. Gatz unter Mitwirkung v. C. Brodkorb. Berlin 2001, s. 261.

¹³¹ C. v. Eickstedt, *Urkundensammlung zur Geschichte des Geschlechts von Eickstedt in Thüringen, den Marken und Pommern.* Berlin 1838, Abth. I, s. 200: 1346; RBK nr 267: 1356.

¹³² APSz, ZSI, nr 1130: *Regesten zu den Urkunden des Klosters Kolbatz*, nr 227; RNW nr 36; RBK nr 294.

¹³³ Klempin, s. 324, 417.

¹³⁴ *Kalendarz kamiński*, zob. E. Rymar, *Biskupi...*, s. 122.

¹³⁵ *Urkunden zur Caminer Bistumsgeschichte auf Grund der Avignesischen Supplikenregister.* Hrsg. v. A. Motzki. Stettin 1913, nr 21, 117.

¹³⁶ Klempin, s. 417; Kücken, s. 218.

¹³⁷ RG II, szp. 22, 582.

12. Jan (II) Gatzekow(e) (*de Gutzekow, Garzekow, Garzkow*) – zapewne z rodziny rajców Greifswaldu, gdzie może jego ojciec, rajca Jan¹³⁸. Kanonik kamieński jako poseł do kurii awiniońskiej 1380; *bacc. in decr.* z prowizją na kanonię i prebendę w Passau (Bawaria), z zachowaniem kanonii witztuma kamieńskiego, kanonii i wielkiej prebendy w Kołobrzegu, wikariatu w kościele parafialnym NMP w Gryfii 20 listopada 1386 r.; witztum kamieński 1387, kanonik lubecki 1393, dziekan lubecki 1395, kanonik bremeński z beneficjum w Kamieniu 1398, 1403¹³⁹. Z kanonii w Kołobrzegu zrezygnował przed 16 lipca 1400 r.¹⁴⁰, przeniesiony z prebendy w kościele św. Anschara w diecezji bremeńskiej na dziekanie po śmierci Henryka Bruninga 19 grudnia 1406 r.¹⁴¹ Zmarł przed 24 listopada 1417 r., posiadając nadal kanonię i wielką prebendę w Kamieniu¹⁴².

13. Menso de Berghausen – zmarł przed 8 stycznia 1411 r.¹⁴³, dotąd niezany.

14. Egghard de Güntersberg – z wielkiego rodu rycerskiego panów na Kaliszu Pomorskim, kanonik kamieński 3 lutego 1408 r., z prowizją 8 stycznia 1411 r. na witztumat po śmierci Berghausena, zachowując kanonię i prebendę w Kamieniu, wikariat w kolegiacie NMP Szczecin, w kościele św. Jana w Stargardzie¹⁴⁴, z prawem do witztumatu po Berghausenie, a przeciw Wincentemu Holkowi (zob. niżej), zachowując te beneficja 5 października 1417 r., 8 maja 1418 r.¹⁴⁵; witztum 28 maja 1419 r.¹⁴⁶, jego następca znany 4 grudnia 1424 r.; po rezygnacji archidiacon w Dyminie 8 marca 1425 r., 11 marca 1426 r., 21 maja 1429 r.¹⁴⁷, zrezygnował z kanonii i prebendy wielkiej 21 kwietnia 1429 r., reprezentował kapitułę z dzie-

¹³⁸ A. Diestelkamp, *Päpstliche Urkunden zur Geschichte Pommerns von 1378–1415*. „Baltische Studien”, Neue Folge 37 (1935), s. 273; T. Pyl, *Pommersche Genealogien*. Greifswald 1868. Bd. IV, s. 87, 130.

¹³⁹ A. Diestelkamp, *Päpstliche Urkunden...*, s. 273; Klempin, s. 417; RG II, szp. 630.

¹⁴⁰ RG II, szp. 1165.

¹⁴¹ Tamże, szp. 1419.

¹⁴² RG IV, szp. 3201.

¹⁴³ RG III, szp. 105.

¹⁴⁴ RBK nr 468; RG III, szp. 105.

¹⁴⁵ RG IV, szp. 620.

¹⁴⁶ RBK nr 488; Klempin, s. 417; Kücken, s. 218; Wejman, s. 238.

¹⁴⁷ RG IV, szp. 2948, 974.

kanem i kantorem 25 maja 1429 r. Zrezygnował z kanonii i wielkiej prebendy 22 czerwca 1430 r., zmarł przed 26 sierpnia 1435 r.¹⁴⁸

15. Wincenty Holk – z rodu Vivianza, burmistrza Kołobrzegu i rajcy Lubeki (1414), kanonik kołobrzesckiej kolegiaty 19 grudnia 1406 r.¹⁴⁹, walczył o witztumat 1417–1418 (zob. wyżej) i wielką prebendę¹⁵⁰; kanonik kamieński 2 czerwca 1419 r., zmarł przed 30 czerwca 1422 r.¹⁵¹ Herman, Jan i Segebodo, synowie Wincentego Holka, oraz Jakub Holk 30 marca 1428 r. wystąpili jako fundatorzy trzech wikarii w kościele kolegiackim w intencji Wincentego, a także wykonawcy woli Wincentego, burmistrza Kołobrzegu, oraz Jakuba Holka, rajcy Lubeki, syna tegoż Wincentego¹⁵².

16. Mikołaj Meseberg – witztum po Güntersbergu 4 grudnia 1424 r.¹⁵³, dotąd nieznan.

17. Arnold Rambow – witztum 1431, zarazem → kantor¹⁵⁴.

18 (?) Jan Platenschläger – witztum 1432¹⁵⁵.

19. Henning (II) de Dossa – z rodu rycerskiego okolic Stargardu → scholastyk 28 maja 1419 r.¹⁵⁶, podobnie witztum po Güntersbergu, z zachowaniem kanonii i wielkiej prebendy w Kamieniu, wikariatów u NMP, w kaplicy św. Jana, kaplicy św. Jerzego poza murami w Stargardzie, w kościołach parafialnych w Nowogardzie, Pyrzycach i u św. Jakuba w Szczecinie 8 marca 1425 / 11 marca 1426 / 21 maja 1429 r.¹⁵⁷, witztum jeszcze 1 maja 1437 r., a 9 października tegoż roku czynił testament, uposażając wikarię w Kamieniu dochodem z Warnic (dziś gm. Warnice, pow. pyrzycki), Letnina, Mechowa koło Pyrzyc, czyniąc legaty dla

---

¹⁴⁸ Tamże, szp. 1021; RBK nr 519; RG IV, 39; V 6637.

¹⁴⁹ RBK nr 198: 1414; RG II, szp. 1432: 1406.

¹⁵⁰ RG IV, szp. 1241: 1418.

¹⁵¹ RBK nr 489: 1419; RG IV, szp. 818: 1422.

¹⁵² RG IV, szp. 1411.

¹⁵³ Tamże, szp. 2948.

¹⁵⁴ Klempin s. 417, za nim Kücken, s. 218 i Wejman, s. 238.

¹⁵⁵ Zna go dotąd tylko Kücken (s. 218), za nim Wejman (s. 238). Podstawa źródłowa nieznan.

¹⁵⁶ RBK nr 488; Klempin, s. 417.

¹⁵⁷ RG IV, szp. 974.

kuzynów: Czabela, Rulofa, Clausa; zmarł przed 23 października 1437 r. jako witztum i wikary w Pyrzycach¹⁵⁸.

20. Jaspas (Gaspar, Caspar) **de Eickstede** – kanonik kamieński 1 maja 1431 r., dziekan kolegiaty św. Ottona w Szczecinie 22 października 1434, 1436 r.¹⁵⁹, witztum 24 maja 1440 r., gdy biskup łączył archidiaconat gorzowski i czeliński z wicedominatem, i jeszcze 8 sierpnia 1459 r.¹⁶⁰, potem → dziekan.

21. Magister artium, potem **doktor Mikołaj Bruckmann** (*Brackman, Brockman, Brucman*) – wcześniej → scholastyk; z nową prowizją na witztum i kanonę po Henningu Dosse 26 października 1437 r.; witztum 21 lipca 1440 r.¹⁶¹ i nuncjusz papieski na Węgry, Czechy, Polskę 7 marca 1442 r., Danię, Szwecję, Norwegię 30 kwietnia 1445 r.; upoważniony do kolekty tamże 30 września 1445 r.¹⁶², z nową prowizją na kanonę i prebendę w kolegiacie w Kołobrzegu po śmierci Henninga Damitza, zachowując kanonę, prebendę i witztum w Kamieniu 25 października 1447¹⁶³; wikary w Lubece 7 czerwca 1450 r., proboszcz wsi Voghedeagen w diecezji kamieńskiej (zapewne Włodarka k. Gryfic), kanonik i prebendarz szweryński 11 czerwca 1450 r., z ekspektatywą na kanonę w Lubece i w kościele NMP w Halberstadt 25 lutego 1451 r.¹⁶⁴ Prepozyt w kołobrzesckiej kolegiacie Mariackiej po śmierci Jana Dargatza, z zachowaniem witztumatu 27 stycznia 1452 r.; wikary w kaplicy św. Ducha w Gryfinie 13 lipca 1452 r., w sporze o prepozyturę kołobrzeską 17 sierpnia 1452 r.; zarazem jako prepozyt kołobrzescki otrzymał potwierdzenie tych beneficjów 4 lipca 1454 r.¹⁶⁵, ponadto z prowizją 5 września 1455 r. na kanonę i wielką prebendę w kościele św. Mikołaja w Stendalu (diec. halbersztadzka)¹⁶⁶. W początkach 1456 r. posłował do Rzymu w sprawie fundacji uniwersytetu w Greifswaldzie i potem często

¹⁵⁸ RG V, nr 516, 6929, 7788; RBK nr 561.

¹⁵⁹ RBK nr 529, 548; Klempin, s. 441.

¹⁶⁰ Klempin, s. 424, 574, 668; A 57; CDB XX, s. 305. Zdaniem J. Allendorffa (*Die Archidiakone...*, s. 57) to pierwszy znany archidiacon czeliński!

¹⁶¹ RB V, nr 6595.

¹⁶² Tamże, nr 6929.

¹⁶³ RG VI, nr 4387.

¹⁶⁴ Tamże.

¹⁶⁵ RG VII, nr 2181.

¹⁶⁶ Tamże.

w innych sprawach kapituły kamińskiej¹⁶⁷. Zrezygnował przed 11 maja 1456 r. z kanonii i wielkiej prebendy w kościele św. św. Piotra i Pawła w Bardewiku w diecezji Verden¹⁶⁸; witztum z nową prowizją na wikarię w kościele NMP w Stargardzie 21 marca 1468 r.¹⁶⁹, kanclerz (*consiliarus*) księcia Eryka II słupko-szczecińskiego 1 kwietnia 1465, 1470 r.¹⁷⁰, toczył spór z **(22) Vrolikiem Westfalem** o urząd witztuma 13 marca 1475–1479 i 30 października 1487 r.¹⁷¹

23. Jan (III) Szwane, S[ch]wane (Suave) – kanonik kamiński (1490), witztum 3 października 1492 r., 25 lipca 1524 r.¹⁷²; kanonik szczeciński w służbie dworskiej księcia Bogusława X, jego sekretarz. Zmarł w 1529 r. Wnuk siostry biskupa kamińskiego Henninga Ivena (1446–1468)¹⁷³.

24. Doktor Jan Plate – prepozyt kolegiaty kołobrzesckiej (1509), immatrykulowany w 1515 r. na uniwersytecie w Bolonii, scholastyk kamiński od 1522 r., notariusz przy kurii rzymskiej¹⁷⁴. Jeśli też witztum w 1526 r.¹⁷⁵, to bardzo krótko, bo zmarł tegoż roku w Rzymie¹⁷⁶.

Poreformacyjni:

25. Bartłomiej S(ch)wawe – z rodziny mieszczańskiej Słupska, syn burmistrza Jürgena, brat witztuma Jana, znany z 1501 r., wikary w Słupsku (1510), kanonik w kolegiacie św. Ottona w Szczecinie i kanonik kamiński, luteranin bez święceń kapłańskich. Po studiach w Lipsku i na uniwersytetach włoskich radca dworski

---

¹⁶⁷ Hg I, s. 370; T. Kantzow, *Pomerania. Kronika pomorska z XVI wieku*. Tłum. K. Gołda. T. I. Szczecin 2005, s. 560.

¹⁶⁸ RG VII, nr 1994.

¹⁶⁹ RG IX, nr 2563, 2554, 4680.

¹⁷⁰ Tamże, nr 4709.

¹⁷¹ RBK nr 740, 845.

¹⁷² UBB II, nr 402–405; IV, nr 56. Wcześniej w tym charakterze znany tylko z 1496 r. (Klempin s. 417; Kücken, s. 218; Wejman, s. 238).

¹⁷³ O rodzinie M. Grube, *Das Geschlecht Schwawe*. „Zeitschrift für Wappen-, Siegel- und Familienkunde” 45 (1917), H. 4, s. 185–193; tamże, 50 (1922), s. 65.

¹⁷⁴ Hg I, s. 371.

¹⁷⁵ Tak tylko Kücken, s. 218.

¹⁷⁶ Klempin, s. 415; Hg I, s. 371.

księcia Jerzego I (1529), kanclerz księcia Barnima IX (od 1531 r.)¹⁷⁷, witztum 22 marca 1532 r., 8, 24 kwietnia 1533 r.¹⁷⁸ Od 1534 r. w związku małżeńskim z Gertrudą von Zitzewitz. Protestantcki biskup kamieński 1545–1549.

26. Ernest von Borcke – kanonik 1545, witztum 1569, zmarł 17 marca 1574 r.¹⁷⁹

27. Jakub von Kleist na Rusche – kanclerz księcia Jana Fryderyka, 10 czerwca 1574 – 22 maja 1576 r., potem → dziekan¹⁸⁰.

28. Henryk von Rahmel na Ostromicach (Wusterwitz) – instalowany 29 maja 1582 r., żył w 1593 r.¹⁸¹

29. Maciej Carnitz – 1621(?), do 1628, potem → dziekan¹⁸².

30. Mathias von Güntersberg.

31. Wilhelm von Kleist – 1631.

32. Krzysztof von Zastrow – 1631–1636¹⁸³.

Strukturiarze (niem. Baumeistrowie)

Tyle co budowniczy. Odpowiadali za sprawy budowlane, remontowe kościoła katedralnego. Pojawiają się późno i rzadko, prawdopodobnie w okresach prac remontowych i budowlanych w katedrze kamieńskiej. Wyłaniany z grona wikariuszy katedralnych. Zwykle *Structura* była tylko komisarycznie zarządzana przez innych kanoników.

1. Arnold Rambow – 12 marca 1433 r., 17 lutego 1438 r.¹⁸⁴ i zarazem → kantor.

¹⁷⁷ M. Wehrmann, *Swawe Bartholomeus, evangelischer Bischof von Cammin*. W: *Allgemeine Deutsche Biographie*. Bd. 54. Leipzig 1908, s. 641 n. E. Rymar, *Biskupi...*, s. 62 n.

¹⁷⁸ UBB IV, nr 66, 70, 71.

¹⁷⁹ Klempin, s. 417, 442.

¹⁸⁰ Tamże s. 417.

¹⁸¹ Tamże.

¹⁸² Tamże; Kücken, s. 218.

¹⁸³ Kücken, s. 218.

¹⁸⁴ RBK nr 549, 567.

2. Laurenz Heyse – duchowny z diecezji szweryńskiej, kantor kolegiaty NMP w Szczecinie; zachowując kanonię i prebendę tamże, parafię w Kummerow, wikariat w parafiach miejskich w Malchin i Treptow nad Dołężą, otrzymał 21 marca 1424 r. prowizję na kanonię kamieńską i beneficjum w Kołobrzegu. Zachowując kanonię kantorską w kolegiacie NMP Szczecin i w tych parafiach 4 sierpnia, 10 grudnia 1424 r., kanonik kamieński 20 lutego 1425 r., z prebendą ołtarza NMP w Stralsundzie 12 marca 1425 r.¹⁸⁵, otrzymał 21 maja 1429 r. wielką prebendę w Kamieniu; zrezygnował przed 17 października 1429 r. z wikariatu w kościele NMP w Kołobrzegu; w sporze o prepozyturę kolegiacką w Kołobrzegu 1 lutego 1430 r., pełnił ją 13 marca 1430 r.¹⁸⁶ Strukturiusz 25 maja 1429 r., 20 stycznia 1431 r., 24 maja 1440 r.¹⁸⁷, nadal prepozyt kołobrzesci (1434), prepozyt klasztoru żeńskiego w Wierzchnie (Verchen) 22 października 1434 r.¹⁸⁸, ale też → kustosz kamieński. Bez tytułu na liście świadków po archidiaconach z Uznamu i Pyrzyc, przed witztumem przy czynności prawnej kapituły 8 stycznia 1444 r.; archidiacon pyrzycki 6 lutego 1444, 16 lipca 1446 r.¹⁸⁹

3. Kanonik Marcin – 1493¹⁹⁰.

4–5. Dziekan Jan Lichtevoth i kanonik *vicarius tamquam Structuarii Rolanus [Rolf] Plotze* (Plotce) – 11 października 1487 r., wymieniony przy czynności prawnej kapituły po dziekanie, a przed kantorem (Sangmeistrem), strukturiusz i wikary w katedrze 11 listopada 1493 r.¹⁹¹

6. Jerzy Putkammer – zarazem → kantor w 1503 r.¹⁹²

Pralaci kamieńscy – indeks

Skróty: dz. – dziekan, kan. – kantor, prep. – prepozyt, schol. – scholastyk, st. – strukturiusz, th. – kustosz, witz. – witztum (*vicedominus*)

---

¹⁸⁵ Tamże, nr 500, 501.

¹⁸⁶ RG 2583; IV, 1245, 1801.

¹⁸⁷ RBK nr 519, 526, 574.

¹⁸⁸ Tamże, nr 548; Klempin, s. 414.

¹⁸⁹ RBK nr 581, 584, 597.

¹⁹⁰ Klempin, s. 414.

¹⁹¹ UBB II, nr 355; RBK nr 946.

¹⁹² Klempin, s. 414.

- Adolf, th. 6, dz. 7
 Albert, th. 1
 Aldenmissen Dytryk von, schol. 3
 Allenkerken Herman de, kan. 3
 Babenberg Ludolf (?), th. 12
 Behr Bernard von, prep. (15), witz. 5
 Berghausen Menso de, witz. 13
 Berlinghoff Jan, dz. 22
 Berser Bernard, th. 13
 Bertoldi Bertold, schol. 17
 Billerbeck Walter von, witz. 10
 Blankenburg Henning (Jan) von, prep. (21), schol. 21
 Bokeman (v. Böke, Botzem) Gerard, schol. 8
 Boldenberg Henryk, th. 16a
 Bollentin Jan von, dz. 14
 Borceke Jakub von, schol. 28; Ernest, witz. 26
 Bramstede Jan, dz. 28
 Brandt Jan, th. 27
 Brinck Rutger, dz. 27, th. 19
 Bruckmann Mikołaj, schol. 20, witz. 21
 Busler Marcin, th. 16
 Carnitz Maciej, dz. 45, witz. 29
 Chinow Jan, th. 29
 Colner Luder zob. Köller
 Cossebade Henning, prep. (23)
 Crammon (Gramon) Henning, schol. 25
 Crummenhusen Lucas, schol. 30
 Damitz Mikołaj de, schol. 24
 Dietmar, dz. 1, prep. 3,
 Dietrich, th. 2, 5
 Dolla Chrystian de, witz. 4
 Dosse (de Dossa) Henning, schol. 18, witz. 19
 Dow Adam de, schol. 22
 Dymyn Jan (I) de, witz. 11
 Eg(ge)brecht Bernard, prep. (24); Marcin, dz. 34
 Eickstedt von: Dubslaw, schol. 38; Fryde-ryk (II) Starszy, witz. 3; Kaspar (Gaspar), dz. 30, witz. 20
 Everstein von: Jerzy Kaspar, prep. (27); Ludwik, prep. (26); Wolfgang, prep. (25), dz. 35
 Flemming Otto von, dz. 44
 Florencjusz, dz. 3, prep. 5,
 Fresen, dz. 21
 Garyn Piotr, dz. 31
 Gatzekowe (Gutzekow, Garzekow, Garzkow) Jan (II), witz. 12
 Gerard mgr (de Güstrow?, de Trebetow), schol. 5
 Gerlach (Gerlich, Jerlagh) Jan, schol. (?) 26, th. 23
 Ghikow zob. Trechow
 Gholtbeke Wislaw (Wyseke, Witzekin), schol. 11, dz. 18
 Ghyseler Zygfryd, schol. 9
 Glasenapp Henning von, schol. 14, witz. 7; Lubbert, th. 12
 Gosler (Gryper) Werner, dz. 26, th. 15
 Gotfryd, dz. 6
 Göttingen von zob. Hacke
 Gramon zob. Crammon
 Gripeswalde Konrad von (z Gryfii), prep. (14)
 Gryper zob. Gosler
 Güntersberg von: Egghard, witz. 14; Maciej, dz. 47, witz. 30; Henryk, th. 26; Marcin, th. 30
 Gustrow Henryk, dz. 23; Gerard von, schol. 5
 Gutzekow zob. Gatzekowe
 Hacke (Hake) von Göttingen Jan, dz. 13

- Hamborch Bernard, schol. 16, th. 14
Hamnis Hartwig, schol. 13
Helpte Filip von, prep. (18)
Henneberg Ludwik von, th. (?) 12
Henryk, schol. 2, th. 7
Heyse Laurenz, th. 18, st. 2
Hildebrand, prep. 10, schol. 6
Holk Wincenty, witz. 14–15
Hugo, dz. 2, schol. 1
Jan, th. 3
Jan (I), prep. 9
Jan I, dz. 4, 17
Jan II „Prus” (Prusco, Proyzko, Prutenus), dz. 8
Jan III, dz. 10,
Jarosław, dz. 5
Kemmerer Jan, th. 17
Kleist von: Jakub, dz. 42, witz. 27; Przybysław, dz. 37, schol. 32; Mathias, th. 31; Wilhelm, dz. 46, witz. 31
Köller (Colner, Kolre) Luder, dz. 16
Konrad II, prep. 6
Konrad (I) Świętoborzyc, prep. 2
Krackevitz Jan, schol. 36
Küssow Christian von, schol. 34
Lambert, prep. 8, dz. 9, schol. 4
Leuenhagen Jan, schol. 15
Levin Henryk, th. 25
Lichtevoth Jan, dz. 33, st. 4
Manteuffel Egghard von, prep. (17)
Marcin, st. 3
Mateusz, th. 4
Melscholt Valentin von, dz. 25
Meseberg Mikołaj, witz. 16
Mildenitz Wilhelm, th. 32
Mirow Chrystian, th. 21
Müller Marcin, schol. 23
Mund Henryk, th. 22
Neuenkirchen (Nienkerken, Nygenkerke) Henryk von zob. dz. prep.?
Normann Melchior, schol. 35
Osten Aleksander von der, dz. 38
Palborn Henryk, dz. 20
Paweł, kan. 1
Papendorf Jan von, prep. (19)
Plate Joachim, schol. 29; Jan, witz. 24
Platenschläger Jan, witz. 18
Plötz Rolof, st. 5
Proyzko, Prusco, Prutenus zob. Jan II „Prus”
Pruce, Pritze (Preuss) Jan, schol. 7
Przybysław, prep. 4
Pusico zob. Jan II „Prus”
Puttkamer von: Jakub, dz. 39; Jerzy, st. 6
Rahmel von: Jerzy, th. 28; Henryk, witz. 28
Rambow Arnold, dz. 24, wicedz. 26a, witz. 17, st. 1; Otto, dz. 41
Rammin von: Otto, dz. 43; Wedego, prep. (22), dz. 29
Reberg Filip de, witz. 9
Reiner, schol. 1a?
Rudolf, schol. 10
Salow zob. Szalow
Schonenbeke Michał, dz. 36
Sc(h)orlubbe Rudolf de, kan. 10, th. 11
Schulenburg Dietrich von, th. 24
Schuver (Scuver, Schüver, Scuur, Schri-
ver) Konrad, kan., schol. 10, witz. 8
Schwanebeck Mikolaj von, th. 10
Scorlubbe Rudolf de, th. 11
Specke Christian, kan. 11
Stegelitz Fryderyk (III) de, witz. 6
Stolberg Fryderyk von, th. 9, prep. 12
Strack Heyso, kan. 4
Adolf, th. 6, dz. 7

Sum Detlew, schol. 19	Wedel Jan de, schol. 27
Swalenberg Antoni, dz. 40	Went zob. Warth
Swawe (Suave) Bartłomiej, witz. 25; Jan, witz. 23	Werle Barnim de, prep. (13)
Szalow (Zalow. Salow) Berser, dz. 19	Weneri Henryk, schol. 12
Techow zob. Trechow	Westphal Jan, prep. (20); Vrolicus, dz. 32, witz. 22
Tralow(e), de Croko, Trollois Markward de, prep. (16)	Westual, schol. 19
Trampe Adam, schol. 37	Wilhelm, schol 1b?, prep. 7, biskup
z Trebetow (Trepetowe) Konrad, dz. 12	Wisław, th 8
Trechow (Ghikow, Techow, Trichow, Tre- chowe, Trebetzow, Trebetowe) Zyg- fryd von, dz. 11	Wolde von dem: Baltazar schol. 31; Hen- ning, dz. 41
Vinzelberg Fryderyk von, witz. 1	Zalow zob. Szwol.
Wachholtz Reimar von, prep. 11, witz. 2	Zastrow Krzysztof von, witz. 32
Warth (Went) Dietrich, th. (?) 20	Zitzewitz Antoni, schol. 33
	Zygfryd, prep. 1

DIE PRÄLATEN DES KAMMINER DOMKAPITELS IM 12.–16. JAHRHUNDERT
TEIL IV: KUSTODEN, VIZTÜMER, BAUMEISTER

ZUSAMMENFASSUNG

Der Beitrag ist die Fortsetzung des Überblicks über die Prälaten des Kamminer Domkapitels, d. h. der seit 1175 bestehenden geistlichen Gemeinschaft bei der Kathedrale in Kammin. Nach den früheren Verzeichnissen der Mitglieder dieser leitenden Kanonikergruppe (d. h. der Pröpste, Dekane, Scholaster, Kantoren, Viztümer, Kustoden), die im 19. Jahrhundert von Robert Klempin, Ludwig Kücken und im 20. Jahrhundert von Grzegorz Wejman registriert wurden, wird hier versucht anhand eines breiteren Quellenmaterials (z. B. des *Repertorium Germanicum* für die Jahre 1378–1471) kurze Biogramme jener Menschen zu skizzieren, die nicht nur in der pommerschen Kirchengeschichte, sondern bisweilen auch in der Geschichte des Herzogtums Pommern eine bedeutende Rolle gespielt haben. Nach der Reform der pommerschen Kirche (1534) wurde die bisherige Entscheidungsstruktur aufrechterhalten (Bischöfe, Kanoniker). In dem vorliegenden Überblick beschränkte man sich auf das Verzeichnis der genannten Funktionspersonen, obwohl das vorhandene Quellenmaterial für die Zeitspanne vom 16. bis zum 17. Jahrhundert ausführlichere Biogramme erlauben würde.

Die Einführung zu dem vierteiligen Ganzen ist im 2. Heft des „Przegląd Zachodniopomorski“ (PZP) für das Jahr 2009 enthalten (Teil I). Dort befinden sich auch bibliografische Hinweise und der Überblick der 29 an der Spitze des Domkapitels stehenden Pröpste. Im Teil II (PZP 2009, H. 2) wurden 47 Dekane verzeichnet; im Teil III (PZP 2009, H. 4) beschäftigten wir uns mit 38 Scholastern und 30 Kantoren. Der vorliegende vierte Teil enthält die Biogramme von bekannten Kustoden, 32 Viztümern (stellvertretenden Bischöfen im Domkapitel) und 6 Baumeistern sowie das alphabetische Namenverzeichnis.

Mit diesem Überblick ist die Darstellung der geistlichen Elite des Kamminer Klerus noch lange nicht erschöpft. Zu der leitenden Gruppe des Diözesenklerus gehörten auch die örtlichen Archidiakone, Pröpste und Dekane der Kollegiatstifte: des Marienstifts in Kolberg, des Marien- und Ottostifts in Stettin, des St. Nikolaus-Stifts in Greifswald oder des St. Peter-und-Paul-Stifts in Soldin. Der Verfasser schließt nicht aus, dass er zu dieser Problematik zurückkehren wird.*

Übersetzt von Krzysztof Golda

---

* Die Prälaten des Kollegiatstiftes in Soldin habe ich im „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny“ 13 (2006) vorgestellt. Für den Druck (in der Zeitschrift „Herald“) wurde ein Überblick der Archidiakone aus den neumärkischen Archidiakonaten vorbereitet.